

משניות עירובין פרק ג' בכל מערבין - משנה א' - ט' דף כו: - מא:

משנה א: (דף כו:) **בַּל מִינֵי מֵאֵכֶל שְׂרָאוּיִם לֹאכִילָהּ**, **מְעַרְבִין עִירוּבֵי תַחֲמוּמֵי וּמִשְׁתַּתְּפִים**, שִׁיתוּפֵי מְבוֹאוֹת, בְּשִׁיעוּר מִזוֹן ב' סְעוּדוֹת: **חוּץ מִן הַמֵּיִם וּמִן הַמֶּלַח**. שאִין מִים וּמִלַח זֵנִין אֶת הַגּוֹף. וְאִיתָא בְּגַמ' סוֹף כ"ז. דוֹקָא מִים בַּפְּנֵ"ע וּמִלַח בַּפְּנֵ"ע, אֲבָל אִם עֵרְבִין יָחַד, מְעַרְבִין עִמָּהֶן. וְעוֹד אִיתָא בְּגַמ' כ"ז. שְׁגַם אִין מְעַרְבִין בְּכַמְהֵין וּפְטוּרֵיהוֹן [וְאֵלֶּיךָ דִּישׁ כֻּלָּל בְּמַתְנֵי, אִין לְמַדִּין מִן הַכֻּלְלוֹת אִפִּי בְּמִקוּם שְׁנֵאמַר בּו "חוּץ"]:

וְהַלָּל מִן מֵאֵכֶל וּמִשְׁקָה שֶׁהֵם בְּגֵד "פְּרֵי מִפְּרִי" וְגַם הֵם "גִּידוּלֵי קֶרֶקַע" נִקְחָ בְּכֶסֶף מְעַשֵּׂר, דְּהֵינּוּ הַכֶּסֶף שְׁחִילָל עֲלֵיו הַפִּירוֹת שֶׁל מְעַשֵּׂר שְׁנֵי, וְרוּצָה עֲכָשִׂיו לְקִנּוֹת עִמָּהֶם מֵאֵכֶל וּמִשְׁקָה שֶׁל חוּלִין כְּדִי לֹאֲכֹל בִּירוּשָׁלַיִם, חוּץ

^א **וּבְעֵי מִזוֹן שֶׁהוּא רָאוּי עֲכָשִׂיו בְּלֹא תִיקוּן**. וְכֹל זֶה מְבוֹאֵר בְּגַמ' כ"ח: עַל הָא דְאָמַר רַב דָּאִין מְעַרְבִין בְּכַפְנִיּוֹת (תַּאנִּים רְעוֹת שֶׁלֹּא בִישְׁלוּ כָל צֶרְכָן), הֵרִי מְצִינּוּ בְּרִייתָא לְעִנּוּן מְעַשֵּׂר שְׁנֵי, דְכוּ"ע מוֹדָה דְכַפְנִיּוֹת מִטְמָא טוּמְאָת אֹכְלִין (הוֹכְשֵׁרוּ לְקַבֵּל טוּמְאָה), מִשְׁמַע דְכַפְנִיּוֹת נִחְשָׁב כְּגַמְר פְּרִי וְלִמָּה אָמַר רַב דָּאִין מְעַרְבִין עִמָּהֶן? וְתִי' הַגַּמ' לְעוֹלָם לֹאֹ גַמְר פְּרִי הוּא, לִכֵּן אִין מְעַרְבִין עִמָּהֶן, וְהָא דְמִטְמָא טוּמְאָת אֹכְלִין, הוּאִיל וְרָאוּי לְמַתְקֵן אוֹתָם ע"י הָאוֹר, אֲבָל לְעִנּוּן עִירוּב בְּעִינָן מִיָּדִי דַחְזוּ בְּהֵיאָ שַׁעְתָּא, וְהֵנִי הָא לֹא מְתַקִּינָהּ, מִלְשׁוֹן רִש"י שֶׁם. וְהִכִּי אִיתָא בְּשׁו"ע ס' שְׁפ"ו סְעִי' ה'.

^ב **עֵי בְרִש"י שֶׁכָּתַב "בְּכָל מְעַרְבִין עִירוּבֵי חֲצִירוֹת וְתַחֲמוּמֵי"**. וְדַבְרֵי רִש"י צְרִיכִין בִּיאוֹר, שֶׁהֵרִי הַדְּבַר יְדוּע (דְּקִי"ל כַּר"מ לְהֵלֶן פֶּא). שאִין מְעַרְבִין חֲצִירוֹת אֲלָא בַּפֶּת? וְתוֹס' חוֹלֵק עַל רִש"י וְכָתַב "וְאִין נִרְאָה, דְּבַעֲרֻבֵי חֲצִירוֹת בְּעִינָן פֶּת לְכוּ"ע". וְעֵי' בְּהַגְהוֹת הַב"ח וְרַע"א (שׁו"ת ס' י"ד) שֶׁכָּתַב שְׂרִש"י מְפָרֵשׁ רַק לְפִי הַר"א שֶׁל הַגַּמ' לְהֵלֶן (פֶּא). אֲלִיבָא דְרַבְחָ.

^ג פְּעַמִּים צְרִיךְ שִׁיחָא הַדְּבַר עֲצֻמוּ כְּדִי לְשַׁבּוּעַ מִמֶּנּוּ שִׁיעוּר ב' סְעוּדוֹת כְּמוֹ פֶּת. אֲבָל בְּדַבְרֵי שְׂרַק מִלְפָּנֵי בּו אֶת הַפֶּת, בְּעֵי' שִׁיעוּר כְּדִי לְלַפֹּת אֶת הַפֶּת שֶׁל שְׁתֵּי סְעוּדוֹת כְּמְבוֹאֵר בְּשׁו"ע ס' שְׁפ"ו סְעִי' ו'. וְז"ל הַגַּמ' כ"ט: "אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, כָּל שֶׁהוּא לִפְתָן כְּדִי לֹאֲכֹל בּו, כָּל שאִינוּ לִפְתָן כְּדִי לֹאֲכֹל הֵימְנוּ". וְאִם בָּא לְקִינּוּחַ אִז בְּעֵי' שִׁיעוּר שֶׁל קִינּוּחַ לְב' סְעוּדוֹת. וְז"ל רִש"י כ"ט ד"ה חֲשִׁיבֵי "וְאִמְרִינָן לְקַמֵּן כָּל שֶׁהוּא לִפְתָן כְּדִי לֹאֲכֹל בּו, אֲלֵמָא לֹאֹ מִשְׁמַע סְעוּדוֹת דְּלִיחֵי כוֹלָה סְעוּדָתָא מִהֵוּא מִינָא בְּעִינָן, אֲלָא כָּל מִיָּדִי לְפִי חֲשִׁיבוּתֵיהָ, אִם לְפִתָן שְׂאָדָם רְגִיל לְלַפֹּת בּו אֶת הַפֶּת [שִׁיעוּרוֹ כְּדִי לְלַפֹּת בּו אֶת הַפֶּת] לְשְׁתֵּי סְעוּדוֹת, וְאִם דְּבַר הַרְגִיל לְבַב בְּקִינּוּחַ סְעוּדָה הוּא, שִׁיעוּרוֹ בְּכַדִּי שְׂאָדָם רְגִיל לְהִבְיָא קִינּוּחַ לְב' סְעוּדוֹת".

^ד **וְז"ל רִש"י וְטַעְמָא דְעִירוּב מְשוּם דְּדַעְתּוֹ וְדִירְתּוֹ בְּמִקוּם מְזוּנּוּתֵיהוּ הוּא כו' וְכֵן בְּעִירוּבֵי תַחֲמוּמֵי נַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁשֶּׁבֶת שֶׁם, וּמִשְׁם יֵשׁ לוֹ אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ, הַלֵּכךְ דְּבַר מִזוֹן בְּעִינָן**.

^ה **וְהַטְעַם דְּכַשְׁעֵרְבִין יָחַד כָּתַב הַמ"ב בְּשֵׁם הַב"י שְׁפ"ו ס"ק כ"ח אֲבָל וכו' - שְׂרָאוּי לְלַפֹּת בּו הַפֶּת [ב"י], וּמִמִּילָא שִׁיעוּרֵן שִׁיחָהּ בְּהֵן כְּדִי לְלַפֹּת בּו פֶּת מִזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת וְכַדְלַקְמִיָּה בְּס"ו. וְכָתַב הַתוֹס' ב"דָּה אֲבָל מִים וּמִלַח, שְׁזֵה דוֹקָא אִם הוֹסִיף קֶצֶת שְׁמֵן, כְּמוֹ שְׁתִּירִיךְ רַב יוֹסֵף לְעִנּוּן מְעַשֵּׂר שְׁנֵי (רִישׁ כ"ז:). וְתוֹס' הַבֵּיין שֶׁה"ה לְעִנּוּן עִירוּב. וְכֵן הוּבָא בְּשׁו"ע שֶׁם "וְיֵשׁ אוֹמְרִים דוֹקָא כְּשֶׁנִּתֵּן לְתוֹכָן שְׁמֵן". וְהַחִידוּשׁ הוּא אֵלֶּיךָ דְּלִיכָא שִׁיעוּר שֶׁל שְׁמֵן עֲצֻמוּ הַרָאוּי לְעִירוּב, אִפ"ה אֲגַב הַשְּׁמֵן חֲשִׁיב הַכָּל אוֹכֵל לְהַשְׁלִים הַשִּׁיעוּר. וְכ"ה הַמ"ב שֶׁם "וְלִדְיָנָא נְקִטִּינָן כְּדַעָה רָאוּנָה" דֹּאפִי' בְּלֹא שְׁמֵן מְעַרְבִין כְּשֶׁהֵמִים וְהַמִּלַח מְעוּרְבִין יָחַד.**

^ו **וְז"ל הַרְמְב"ם פ"א ה"ח "וְכֵן כְּמַהֵין פְּטוּרֵיהוֹן אִין מִשְׁתַּתְּפִין בְּהֵן שאִינָן חֲשׁוּבִין כְּאוֹכְלִים"**. וְהַמ"ב ס' שְׁפ"ו ס"ק כ"ג כָּתַב וְז"ל "לֹא בְּכַמְהֵין וּפְטוּרֵיהוֹן - אִפִּילוּ מְבוּשָׁלִים וְהַטְעַם שאִין אָדָם רְגִיל לְסַמּוֹךְ עֲלֵיהֶן לֹא מַחְמַת סְעוּדָה וְלֹא מַחְמַת לְפִתָן, וְאִינָן בָּאִין אֲלֵא בְּאִקְרָאִי. וּבִיאוֹר הַגַּר"א חוֹלֵק ע"ז וְדַעְתּוֹ דְּמְעַרְבִין בְּכַמְהֵין וּפְטוּרֵיהוֹן מְבוּשָׁלִין".

^ז בְּשַׁנַּת א', ב', ד', ה' שֶׁל שְׁמִיטָה צְרִיךְ לִיקַח פִּירוֹת מִמְעַשֵּׂר שְׁנֵי וְהַעֲלֵהוּ לְאוֹכְלוּ בִירוּשָׁלַיִם. וְאִם אִינוּ יֹכֹל או אִינוּ רוּצָה לַעֲלוֹת הַפִּירוֹת עֲצֻמוֹ, מוֹתֵר לְפַדּוֹת הַפִּירוֹת בְּמַעוֹת, וְאִז בְּמַעוֹת אֵלּוּ [שִׁישׁ עֲלֵיהֶם קְדוּשַׁת מְעַשֵּׂר שְׁנֵי] קוֹנָה פִּירוֹת בִּירוּשָׁלַיִם לֹאֲכִילָהּ. וּבִיאֵר מִשְׁנַתֵּינוּ דְּבַמַּעוֹת אֵלּוּ יֹכֹל לְקַנּוֹת הַכָּל, כְּמוֹ דְּכָתִיב בְּקֶרָא (דְּבָרִים יד, כו) "וְנָתַתְּ הַכֶּסֶף כָּל אֲשֶׁר תֹּאווֹ נִפְשֶׁךָ חוּץ מִן הַמֵּיִם וּמִלַח, כְּדַרְשֵׁי בְּגַמ' (כז:) דוֹקָא פְּרִי מִפְּרִי וְגִידוּלֵי קֶרֶקַע, וְהַכָּל בְּכָלל חוּץ מִן הַמֵּיִם וּמִלַח (וְגַם דְּגִים כְּדֹאִיתָא בְּגַמ'). (וְע"ע מְעַשֵּׂר שְׁנֵי פ"א, מ"ה).

משניות עירובין פרק ג' בכל מערבין - משנה א' - ט' דף כו: - מא:

מִן הַמֵּיִם וּמִן הַמֶּלַח. שאינם פרי הבא מפרי, וגם אינם גידולי קרקע^ח. ואיתא בגמ' (כ"ז: - כ"ח.) לפי התנאים הדורש את הפסוקים בכלל ופרט וכלל, גם א"א לקנות דגים בכסף מעש"ש, דאע"פ שהם פרי מפרי, אינם "גידולי קרקע", שאינם ניזונים מן הקרקע. [ולחד תנא שם שגם דרש מכלל ופרט וכלל, הוא סבר כלל ראשון הוא העיקר, ובעינן דומה להפרט בג' צדדין שבעינן נמי "ולד וולד ולדות הארץ" (דברים שנולדו מדברים שנוצרו במעשה בראשית מן הארץ), ולפ"ז גם א"א לקנות עופות עם כסף מעש"ש, כיון שלא נבראו מן הארץ אלא מן הרקק.]

הַנּוֹדֵר מִן הַמְּזוֹן, כגון שאמר "כל הזן עלי קונם" שכוונתו לאסור על עצמו ע"י נדר כל דבר הזן ומשביע מֵתֵר בְּמֵיִם וּבְמֶלַח. מפני שמים ומלח אינם זנים כלל. וביאר הגמ' (ל'). שאם אסר על עצמו רק "מזון" דהיינו דבר המשביע וגם מסעיד הלב, אינו אסור אלא בדברים הנקראים בלשון בני אדם "מזון" שהם דברים הנעשים מחמשת מיני דגן שהוא: חטה, שעורה, כוסמין, שבולת שועל, ושופין.

מְעֲרְבִין לְנִזִּיר בֵּינָן אַע"פ שהנזיר אסור בשתיית יין, מ"מ מותר לערב בשבילו ביון, הואיל והוא ראוי לאחרים, וּלְיִשְׂרָאֵל בְּתְרוּמָהּ. וכן מערבין לישראל בתרומה, הואיל והוא ראוי באכילה לכהנים, אע"פ שאסור לישראל. סוּמְכּוֹס אֹמֵר, בְּחֵלִין. סומכות חולק על הת"ק והוא סבר שאין מערבים לאדם אלא במזון הראוי לו לאכילה, ולא מהני במה שראויה לאחרים. וביאר הגמ' (ל): הטעם שסומכות לא פליג על מה שאמר הת"ק יין לנזיר, מפני שאפשר לו להישאל על נדרו ויהא מותר בשתיית היין.^ט

וְלַכֹּהֵן בְּבֵית הַפָּרֶס'. אע"ג שאסור הכהן לילך שם מדברי סופרים, מ"מ התירו חז"ל להניח שם בשבילו עירוב תחומין, לפי שהוא יכול להיכנס שם למקום עירובו כשהוא מנפח והולך^א, היינו שבודק את הדרך בשעת הילוכו, ורואה שאינו נוגע בעצם כשעורה. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, אֶפְלוּ בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת, שטומאתו מן התורה מותר להניח שם עירוב תחומין בשביל הכהן מִפְּנֵי שְׂכֻל לִילָךְ לַחוּץ וּלְאֶחָל דהיינו שיכול לעשות מחיצה בינו ובין

^ח ז"ל הגמ' סוף כ"ז: "והני תנאי דרשי כללי ופרטי. דתניא: "ונתתה הכסף בכל אשר תאוו נפשך" — כלל, "בבקר ובצאן וביין ובשכר" — פרט, "ובכל אשר תשאלך נפשך" — חזר וכלל. כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט. ומה הפרט מפורש: פרי מפרי, וגידולי קרקע, אף כל פרי מפרי וגידולי קרקע. ותניא אידך: מה הפרט מפורש: ולד ולדות הארץ, אף כל ולד ולדות הארץ."

^ט ועי' בגמ' שם שעושה חשבון דלכאו' גם תרומה אפשר להישאל עליו, ואע"ג דחזרו להיות טבל, ואינו יכול להפריש ממקום אחר (כגון למימר מפירות שיש לי בביתי יהו תרומה על זו ואשתכח דאית ליה תקנא דתיחזי ליה- מלשון רש"י שם) משום לא נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף], סוכ"ס אפשר להפריש מיניה וביה, ודוחק לומר שמתני' איירי כשיש שיעור מצומצם של מזון ב' סעודות שא"א להפריש ממנו קצת, לכן צ"ל שסומכות ס"ל כרבנן דאמרי כל דבר שהוא משום שבות גזרו עליו ביה"ש, וא"א להפריש תרומה (ביה"ש שהוא הזמן שצריך המזון להיות ראוי לאכילה כדי לקנות "שביתה"), דהו"ל כמתקן מנא ואסור מדרבנן. וביארו התוס' (ד"ה אלא) דמהאי טעמא נמי יהא אסור לנזיר לשאול על נדרו לסומכות, שגם זה אסור משום שבות? ותי' היכא שצריך היין בשביל שבת ה"ל "צורך שבת" ובכה"ג לא גזרו שבות ביה"ש, אבל לשאול על תרומה היכא שאינו צריך הפירות לאוכלן בשבת כגון הכא, אסור.

^י בית הפרס היינו, שדה שנחרש בו קבר, מאה אמה מסביב לקבר נקרא, "בית הפרס", היינו שטח שיש בו ספק טומאת מת, ועפרו מטמא מדברי סופרים במגע ובמשא, שחוששים שמא גררה עמה המחרשה עצם כשעורה מעצמות המת.

^{יא} והתירו חז"ל ליכנס באופן זה רק לצורך מצוה, וכיון דקיי"ל (לקמן פ"ב). שאין מערבין אלא לדבר מצוה. [ואף למ"ד דמערבין גם לדבר הרשות, מ"מ אורחא דמילתא הוא לערב לדבר מצוה, וסתם עירוב מיירי בלצורך מצוה - מלשון התוס' לעיל כו: סוף ד"ה ולכהן.]

משניות עירובין פרק ג' בכל מערבין - משנה א' - ט' דף כו: - מא:

הקברים, וליכנס שם בשידה תיבה ומגדל, ולאכול שם את עירובו [והגמ' ל"א. מבאר שיכול להביא המאכל אצלו ע"י פשוטי כלי עץ שאינו מקבל טומאה, וגם אינו רחב טפח כדי שלא יאהיל על המת], הלכך קונה לו עירובו אף בבית הקברות². וטעם המחלוקת ע"י בהערה³

משנה ב: (דף לא.) מערבין בדמאי, לפי הת"ק דמשנה א' שמערבין ישראל בתרומה, ה"ה הכא מותר לערב בדמאי, דאפי' אם אינו חזי לדידיה, כיון דחזי לעניים מהני. וביאר הגמ' אפי' לסומכות שחולק על הת"ק שם, הכא הוא מודה, דמיגו דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני וחזו ליה, השתא נמי חזי ליה⁴. **ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו**, וביאר הגמ' דאיירי שהערים הלוי וקדמו ליקח מעשר ראשון קודם מירוח הכרי שעדיין לא חל עליו חיוב של תרומה גדולה, [כדי שלא יחסרנו לכהן אחד מנ' במעשר] ושוב נתן תרומת מעשר לכהן (מן המעשר ראשון), וקמ"ל התנא, דמערבין במזון כזה, שמזון כזו ראוי לאכילה, ואינו צריך ליתן ממנו תרומה גדולה, שבשעת שלקח הלוי את חלקו, המעשר ראשון, קודם מירוח הכרי היה, ולא חל עליו עדיין חיוב תרומה גדולה, ממילא פטור מתרומה גדולה. [וילפי' זאת מן הקרא, "והרמותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר" ודרשי', מעשר מן המעשר אמרתי לך (ללוי להפריש לכהן), ולא תרומה גדולה, וגם תרומת מעשר מן המעשר (דהיינו שפעמים אין חיוב של ב' מעשרות). אבל אם הקדים הלוי ליקח מעשר ראשון אחר מירוח הכרי שכבר חל עליו תרומה גדולה, בכה"ג חייב הלוי גם בתרומה גדולה, וילפינן זה ממאי דכתיב "מכל מעשרותיכם תרימו את כל תרומה ה'", דהיינו שיש אופנים שצריך הלוי ליתן "כל תרומת ה'", ב' תרומות, שהוא תרומה גדולה, וגם

² וז"ל רש"י סוף ל': ד"ה שמיא אהל, "ובין לרבי יהודה ובין לרבנן כסומכות סבירא להו, דאמר מידי דחזי ליה למיכילה בהיא שעתא בעינן". דאי ס"ל כת"ק דמערבין לישראל בתרומה, דאע"פ שאינו חזי ליה סגי במה שיכול להאכילו לאחרים. ועי' בתוס' כ"ז. ד"ה מפני, שמצדד אפי' לת"ק דמתיר ישראל בתרומה, הכא שאני כיון שהוא במקום אחד ועירובי במקום אחר, בכה"ג אפי' הת"ק מודה שאין מערבין ע"ש. ואפי' כתבו התוס' שם מלשון ר' יהודה שמוסיף "ולאכול", משמע שהוא ס"ל כסומכות שיהא ראוי הוא עצמו לאכול.

³ **ביאר הגמ'** הת"ק שרק התיר בבית הפרס ולא בבית הקברות, משום דהוא סבר לא שייך לילך שם ע"י שידה תיבה ומגדל מפני שהוא סבר אהל זרוק לאו שמיא אהל ואינו חוצץ בפני הטומאה, לכן כשהניחו בבית הקברות וא"כ להשיגו ביה"ש בשעת קניית העירוב, נמצא הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר, ולא חל עירובו. משא"כ ר"י סבר אהל זרוק שמיא אהל, וחוצץ בין הטומאה, ואפשר להשיגו ביה"ש באופן ה"ל, לכן מותר אפי' בבית הקברות. **ומבואר בגמ' שפליגי גם בענין אחר**, וז"ל הרע"ב "ופלוגתא דר' יהודה ורבנן מוקמינן בגמרא דאפילו בישראל פליגי רבנן עליה דר' ואמרי דאין מניחין עירובי תחומין בבית הקברות, ולא נקט כהן אלא להודיעך כחו דר' דאפילו כהן שרי. ובהא קמיפלגי, דר' סבר אע"ג דאסור ליהנות ולהשתמש בבית הקברות, מותר להניח שם עירוב, דאין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה ומצות לאו ליהנות נתנו, ואע"פ שמשתמר שם העירוב אחר קנייתו דהא בין השמשות קונה וכבר נעשית המצוה והוא משתמר שם כל השבת. קסבר ר"י אין אדם מקפיד על עירובו אם אבד או נגנב לאחר שקנה ורבנן סברי אדם מקפיד על עירובו לאחר שקנה, ורוצה שלא יגנב, הלכך כשהעירוב משתמר בבית הקברות כל השבת לאחר שקנה בין השמשות ונגמרה מצותו נמצא משתמש באסורי הנאה שהקברות אסורים בהנאה, לפיכך לא יניח אדם עירוב בבית הקברות".

⁴ **הקטו בתוס' ד"ה דמאי (לא.)**, דאפי' בלא זה יהא שרי לסומכות, כיון דאפשר לאפרושי מעשרות מיניה וביה. והא דאמרי' לעיל (ל: לסמוכות אסור להפריש ביה"ש שהוא סבר כרבנן דאמרי כל דבר שהוא משום שבות גזרו עליו ביה"ש, הכא בדמאי כ"ע מודה דמותר ביה"ש, דשבות דשבות לא גזרו ביה רבנן, כדאיתא בשבת לד. "אבל מעשרין את הדמאי"? ותי' בתוס' דמתני' איירי אפי' במזון שתי סעודות מצומצמות דא"א לאפרושי קצת מיניה, דאז לא יהיה השיעור של מזון ב' סעודות, ממילא צריכין לתרץ לסמוכות, מיגו דאי בעי מפקר להו לנכסיה.

משניות עירובין פרק ג' בכל מערבין - משנה א' - ט' דף כו: - מא:

תרומת מעשר, מתי? כשהקדימו ליקח מן הכרי שכבר חל עליו חיוב תרומה גדולה, קודם שנתן ישראל את חלק של תרומה גדולה לכהן, בכה"ג הוא חייב ליתן "כל תרומת ה". ובמעשר שני והקדש שנגדו. ואיירי באופן שנתן את הקרן ולא הוסיף החומשטי, וקמ"ל התנא דאין החומש מעכב את החילול, ולעולם יצא לחולין ומותר באכילה. והפגנים, בזמן הבית שהיו טהורין, מותר לערב בחלה ובתרומה דהרי זה מותר לכהןטי.

אבל לא בטבל, וביאר הגמ' (ל"א): דלא איירי בטבל דאו' דפשיטא שהוא אסור לערב, אלא איירי בטבל מדרבנן, כגון שגדל הפירות בעציץ שאינו נקוב. ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, וזה מיירי שלקח הלוי מעשר אחר מירוח הכרי קודם שלקח הכהן תרומה גדולה, ובכה"ג כיון שכבר חל עליו תרומה גדולה, חייב הלוי ליתן לכהן "את כל תרומת ה" דהיינו תרומה גדולה, וגם תרומת מעשר (כמו שביארנו הנ"ל ברישא דמתני'). ולא במעשר שני והקדש שלא נגדו. וביאר הגמ' דלא איירי שלא נפדו לגמרי, דבכה"ג פשוט הוא, דאסור באכילה, אלא לעולם פדאן, אבל לא פדאן כהלכתן, דהיינו שבמעשר שני, לא פדאן על "כסף צורה", ובהקדש לא פדאן על מטלטלין אלא על קרקע, וקמ"ל אע"ג שפדאן, כיון שלא פדאן כהלכתו, הרי זה מעכב החילול, ואסור באכילה.

השולח ערובו היינו האוכלין כשיעור מזון ב' סעודות ביד חרש, שוטה וקטן, או ביד מי שאינו מודה בערוב, כגון כותי או צדוקי אינו ערוב. והטעם ביאר רש"י "עירובי תחומין אקנויי שביתה הוא", וקטן לא אלים למיקנטי, כמו"כ חרש ושוטה לא אלים למיקני. לכן ילך הכשר לשם ויגביהו ויניחנו לשם עירוב. ואם אמר המשלח לאחר למי שהוא כשר להניח ולקנות עירוב לקבלו ממנו, מאחד הפסולים הנ"ל ששלח עמהם העירוב, אז הדין דאם ראה המשלח שהפסול הנ"ל הגיע אצל האחר, אפי' לא ראה שקיבלו הימנו והניחו הרי זה ערוב דחזקה שליח עושה שליחותו, ובודאי מיד שהגיע הפסול אצל הכשר קבלו ממנו והוליכו למקום שירצה לשבות.

^{טו} דכתיב במדבר כז, לא "ואם גאל יגאל איש ממעשרו (מעשר שני), חמישיתו יוסף עליו".

^{טז} מתני' משמע דאזיל כסמוכות, דאי כת"ק הסובר שמותר ישראל לערב בתרומה, למה בעינן דוקא כהן בחלה ובתרומה? ועי' בתוס' י"ט שהקשה, א"כ למה פסקינן כת"ק שמותר ישראל לערב בתרומה, הרי יש לנו מחלוקת (משנה א') ואח"כ סתם (כאן כסמוכות)? ותי' שיש עוד סתם מתני' להלן דמשמע כת"ק ע"ש. והרא"ש תי' ד"ל הא דקתני כאן כהנים בחלה ובתרומה, לאו דוקא, וה"ה ישראל כמשנה א', אלא אורחא דמילתא נקט.

^{יז} וז"ל רבינו יהונתן (ח.) ד"ה או ביד מי שאינו מודה בעירוב, "כגון כותים שאינם מודים בדברי חכמים וכל החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו, דשמא שקר הוא מעיד כשאומר שהביאו שם במקום שצוה, ואפי' ימצא שם עירוב, שמא לא הניחו שם על מנת כן".

^{יח} עי' בתד"ה כאן, שחולק על רש"י וסבר, שאין הטעם דבעו קנין, אלא משום דלא הימנוהו חכמים שיעשו שליחותם כיון דעירובי תחמין חמיר דאסמכוה אקרא, משא"כ בעירובי חצרות שהוא דרבנן בעלמא, הימנוהו.

^{יט} וז"ל רבינו יהונתן ד"ה השולח עירובו ביד חרש שוטה וקטן "דהא לאו בני דיעה נינהו ולא בני שליחות, דהא לא ידעי למימר, שביתה פלוני במקום הזה".

משניות עירובין פרק ג' בכל מערבין - משנה א' - ט' דף כו: - מא:

משנה ג: (דף לב:) נתנו מזונו של עירוב תחמו באילן, העומד ברה"ר, על גבי נוף האילן שהיה למעלה מעשרה טפחים, והוא רצה לשבות למטה ברה"ר אין ערובו ערוב. מפני שהוא במקום אחד ועירובו במקום אחר. דהיינו בשעת ביה"ש שהוא "שעת קניית העירוב" א"א לו להשיג את עירובו ולהביאו למקום שהוא רצה לקנות שבתה (שהוא ברה"ר), והטעם, כיון שנתונה למעלה מי' על גבי נוף שהיה רחב ד' טפחים על ד' טפחים^{כב} שדינו כרה"ר, והוא ברה"ר, ויש לפניו איסור הוצאה דאו"ב להשיג עירובו, ואם אינו יכול ליטול את עירובו למקום שבתה שלו, אין עירובו ערוב.

אבל אם הניח את עירובו באילן למטה מעשרה טפחים, ואז אין העירוב ברה"ר אלא בכרמלית (דכל מקום שהוא ד' על ד' והוא למעלה מג' עד י' טפחים, כרמלית הוא) ערובו ערוב. ואע"ג שיש לפניו איסור הוצאה מדרבנן, להוציא את עירובו מכרמלית לרה"ר, וגם יש עודדי איסור דרבנן של "משתמש באילן", א"כ בשעת ביה"ש שהוא שעת קניית העירוב, לכאן א"א להשיג עירובו, ולמה אמרי' עירובו ערוב? ביאר הגמ' (ל"ב:)

^כ דאי ברה"ר, הרי מבואר בגמ' ל"ב: דה"ר עולה עד לרקיע, ואפי' אם הניח עירובו למעלה מי', והוא רצה לשבות למטה בעיקר האילן, עירובו ערוב, כיון שאפשר להשיג את עירובו דכולו כרה"ר היא וליכא איסור הוצאה מדאו"ב. [אע"ג שאסור להשתמש באילן, ואיך שייך להשיג עירובו? אין זה אלא איסור דרבנן, והרי מבואר במהשך, שמתני' רבי היא שלא גזר שבות ביה"ש שהוא שעת קניית העירוב, לכן עירוב ערוב (עי' בהמשך ליתר ביאור).]

^{כא} כך מבואר בגמ' לב: וז"ל הגמ' שם, האי אילן, דקאי היכא? אילימא דקאי ברשות היחיד, מה לי למעלה מה לי למטה? רשות היחיד עולה עד לרקיע. א"כ אפי' היכא שנתנו למעלה מי' תהא עירובו ערוב. ואלא דקאי האילן ברשות הרבים. דמתכוין לשבות היכא? אילימא דנתכוון לשבות למעלה באילן, הוא ועירובו במקום אחד הוא. וז"כ תהא עירובו ערוב (וצ"ל כמו שתי' הגמ' בהמשך דאזיל בשיטת רבי, דלא גזר שבות ביה"ש ממילא בשעת ביה"ש שהוא שעת קניית העירוב היה אפשר לעלות באילן שהוא רק איסור שבות, ואפשר להשיג את עירובו), אלא נתכוון לשבות למטה ברה"ר. והא קא משתמש באילן! הקשה גמ' אפי' היכא שהניח עירובו למטה מי' טפחים, ולא הוי איסור דאו"ב להשיגו, סוכ"ס הרי זה איסור דרבנן של "השתמשות באילן", ופרש"י ה"ה דמצי למיפך דאיכא איסור דרבנן של הוצאה מכרמלית לרה"ר, "אלא כיון דהא שבות והא שבות, חדא מינייהו נקט". ותני' הגמ' ולעולם דקאי האילן ברשות הרבים, ונתכוון לשבות למטה, והיכא שהניח את עירובו באילן למטה מי' עירוב ערוב, אע"ג דאיכא איסור דרבנן להשיגו ביה"ש, מתני' ורבי היא, דאמר: כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות.

^{כב} אבל אם האילן היה פחות מד' על ד' ולמעלה מי' הרי זה מקום פטור, ועירובו ערוב, דאפשר להשיג את עירובו, אע"ג דיש איסור של השתמשות באילן, דבשעת ביה"ש שהוא שעת קניית עירובו, קי"ל כרבי דלא גזרו עליו שבות ביה"ש ואפשר להשיג את עירובו לכן הוי ערוב.

^{כג} והקשה הגמ', ריש ל"ג, אפי' היכא שהניח עירובו למעלה מי' עדיין היה אפשר לעלות באילן ולהשיג עירובו, ובכה"ג ליכא איסור דאו"ב אלא איסור דרבנן? ותני' הגמ' ריש שצ"ל דאיירי שהניח בנוף האילן רחוק ממנו ד' אמות, ויש מקום בנוף בינו לבין עירובו, שיש לו דין רה"ר כגון שהיה מקום בנוף שהיה נמוך ט' ורבים מכתפים עליו, ודין רה"ר עליו, לכן אפי' אם הוא עולה באילן, א"א להביא את עירובו לה"מקום שבתה" שלו, דיש לפניו איסור הוצאה דאו"ב, מרה"ר לרה"ר.

^{כד} עי' רד"ה והא משתמש באילן, המבואר דאיכא ב' איסורי דרבנן כאן. ועי' כאן בתוס' חדשים ד"ה נתנו באילן, שאמר לא התיר רבי ב' איסורי דרבנן ביה"ש, ולפי המסקנא צ"ל דאיירי באילן העומד בכרמלית, ולמטה מי' ליכא איסור הוצאה אפי' מדרבנן שמוציאו מכרמלית לכרמלית וליכא אלא איסור דרבנן של התמששות באילן ע"ש ודו"ק. ועי' ברע"ב במה שהוא פי' על מתני' "נתנו במגדל ואבד המפתח" ופי' הרע"ב "והואיל ואיכא תרתי, טלטול הסכין וחתית החבלים" ואפי' רבי הסובר שלא גזרו שבות ביה"ש מודה בכה"ג היכא דאיכא ב' שבותים. ורע"א שם באות כט' היה מתמיה על הרע"ב ממה שמבואר כאן במשנתנו המבואר דיש ב' איסורי דרבנן, כמו שפרש"י ואפ"ה רבי לא גזר.

משניות עירובין פרק ג' בכל מערבין - משנה א' - ט' דף כו: - מא:

דמתני' רבי היא, דאמר כל דבר שהוא משום שבות לא גזרו עליו בין השמשות, וכיון דבשעת ביה"ש שהוא "שעת קניית העירוב", אין כאן אלא איסור דרבנן, ורבי סבר שלא גזרו שבות ביה"ש, א"כ באמת אפשר להשיג עירובו בשעת ביה"ש, ועירובו עירוב.

וביאר הגמ' (סוף ל"ב: - ל"ג.) דאפי' ברישא דמתני', שהניח עירובו למעלה מ' והוא נתכוון לשבות למטה ברה"ר, עדיין שייך ליהות עירובו עירוב, ורק בד' תנאים אלו¹ אין עירובו עירוב. א) באילן העומד ברה"ר, ב) וגם שהניח עירובו חוץ לעיבורו של עיר, ג) ואפי' ברה"ר חוץ לעיבורה של עיר, בעינן שהניח בנוף האילן במרחק חוץ לד' אמותיו שהוא רצה לקנות שביתה, ד) וגם בעינן שיש מקום בנוף בינו לבין עירוב שיש עליו דין רה"ר (דאלת"ה אפשר לעלות באילן ולהשיג עירובו). ועי' בהערה שנבארם כל התנאים באורך².

¹ ועי' בתוס' רע"א אות כ"ז שמתמיה על הרע"ב שלא כתב כלום מזה. וגם הרב המגיד תמה על הרמב"ם והר"ף שהשמיטו כל זה. וכתב (הרב המגיד) "נראה שהם סוברים שאינה כהלכה, אבל האחרונים פסקו כן, וכן כתב הרשב"א".

² ונבארם אחד אחד: א) צריך שיהא האילן עומד ברה"ר, דאי ברה"י, הרה"י עולה עד לרקיע. וז"ל הגמ' "האי אילן דקאי היכא, אילימא דקאי ברה"י מה לי למעלה מה לי למטה רה"י עולה עד לרקיע? ואלא דקאי ברה"ר. דמתכוין לשבות היכא? אילימא דנתכוון לשבות למעלה הוא ועירובו במקום אחד הוא? אלא דנתכוין לשבות למטה".

ב) הביא הגמ' מימרא דרבא, דלא שנו אלא היכא שהניח עירובו באילן העומד חוץ לעיבורה של עיר, דאם הוא תוך עיבורה של עיר, (וז"ל רש"י) "מתוך שהיא מוקפת יישוב ומחיצות ואינה מגולה, חזינא לה כמאן דמליא עפרא והוי כמאן דנתכוון לשבות למעלה מעשרה. ואע"ג דאי בעי למשקליה לא מצי שקיל, דהא אילן רשה"י ותחתיו רה"ר, חזינן למקום שביתתו כאילו הוא גבוה למיהוי כאילו נתכוון לשבות למעלה, ויקנה לו העירוב". הרי מבואר אפי' אם א"א להשיגו בפועל, אם הוא ועירובו היינו במקום אחד, באותו רשות, עירובו עירוב. (ונ"ל שר' יהודה הסובר דבעי' שיהא ראוי לאוכל העירוב ממש, כמו שמדייק תוס' לעיל ריש כ"ז. ד"ה מפני, בכ"ה לא הוי עירוב. דלפי תוס' נראה דלא סגי מה שהוא יכול להיות באותו מקום של עירובו, אלא בעי' שיהא ראוי לאוכלו ממש, וכאן א"א לאוכלו, שהרי סוכ"ס הרי לפניו איסור הוצאה דאו', וד"ק.)

ג) צריך שיהא חוץ מד' אמותיו: אפי' חוץ לעיבורה של עיר, דלא אמרי' כמאן דמליא, אם הניח עירובו למעלה מ', תוך מרחק ד' אמות של עירובו למטה, כיון דאמר רבא, הנותן עירובו יש לו ארבע אמות, הויא לה רה"י, ורה"י עולה עד לרקיע. ופרש"י "ואפי' נתנו למעלה מעשרה הוא ועירובו ברה"י הן. ונהי דלא רשה"י ממש נינהו לגבי איסורא דאורייתא למשקליה מאילן להתם, דהא ליכא מחיצה, מיהו לענין מיהו "הוא ועירובו במקום אחד" הוי חד רשותא, דומיא דנותן בעיבורה של עיר דחזי ליה רבא כמאן דמליא" עכ"ל.

ד) וגם צ"ל (כמבואר בגמ' ריש ל"ג.) שבין מקום שביתתו, למקום שהניח מזונו ע"ג הנוף, יש מקום בנוף שהיה דין רה"ר, כגון שהיה נמוך ט' ורבים מכתפים עליו, דאלת"ה, אפי' היכא שהיה רחוק ד' אמות ואין הוא ועירובו במקום אחד, עדיין היה אפשר להשיגו, ע"י שהוא עולה באילן, והביא את מזונו תוך ד' אמות של מקום שביתתו (שעולה עד לרקיע כנ"ל, ואין צריך להריודו למטה, דאז הוי אסור מדאו' שהוא קנה שביתה ברה"ר), ואז נמצא הוא ועירובו במקום אחד. א"כ למה אין עירובו עירוב? אלא צ"ל דאיידי שיש מקום רה"ר באמצע בינו לבין עירובו וא"א להשיגו מחמת איסור הוצאה דאו', לכן אין עירובו עירוב.

ואת, הרי מבואר מסיפא דמתני' שאם הניח למטה מ' עירובו עירוב. אבל עכשיו דמוקמינן שהניח את עירובו חוץ מד' אמותיו, האיך אפשר להביאו אצלו בלי שיעבור על איסור דאו', כיון שהוא רצה לשבות ברה"ר, הרי לפניו איסור דאו' של העברת ד"א ברה"ר, ואם לא שייך בלא שהוא עובר על איסור דאו' אין עירובו עירוב? ותי' רש"י (ריש ל"ג. ד"ה והוא נתכוון) דאפשר להביא אצלו פחות פחות מד' אמות שהוא רק איסור דרבנן. ותוס' (לב: ד"ה הכא) בשם מהר"י מפרש דאפי' במופלג טובא אפשר להביאו בבת אחת, דכיון דעוקרו מכרמלית שוב אינו מתחייב בהנחתו אלא משום שבות.

משניות עירובין פרק ג' בכל מערבין - משנה א' - ט' דף כו: - מא:

נְתַנוּ בְּבוֹר, שהיה קאי בכרמלית (גמ' ריש לד:): **אֶפְלוּ עֲמוּק מֵאָה אִמָּה,** שדינו כרה"י, אפי' היכא שהוא נתכוון לשבות למעלה חוץ מן הבור שהוא כרמלית, ויש בזה איסור הוצאה מדרבנן, אפי' **עֲרוּבו עֲרוּב.** דבשעת ביה"ש שהוא שעת קניית העירוב, היה אפשר להשיג עירובו ע"י הוצאה שאינו אסור אלא מדרבנן, ומתני' רבי היא שלא גזרו על שבות ביה"ש (כדלעיל), והוי עירובי^כ.

(דף לד:): נְתַנוּ עֲרוּבו ברה"ר בְּרֹאשׁ הַקֶּנֶה או בְּרֹאשׁ הַקֶּנֶדֶס שהיה רחב ד' על ד' רק מלמעלה, ולא למטה, לכן לא הוי רה"י^כ, **בְּזֶמַן שֶׁהוּא תְלוּשׁ וְנִעוּץ,** [לאפוקי כשהוא מחובר שאינו עירוב, שא"א להשיג עירובו משום השתמש באילן (עי' בהמשך)] **אֶפְלוּ גְבוּה מֵאָה אִמָּה, הָרִי זֶה עֲרוּב** כיון שאינו רחב ד' מלמטה, לא הוי רה"י אע"פ שהוא גבוה הרבה, ומותר ליטול את עירובו למקום שכוון לשבות ברה"ר, והוי הוא ועירובו במקום אחד, לכן הוי עירוב.

והגמ' מדייק מדקתני "בזמן שהוא תלוש" משמע שאם היה מחובר, אינו עירוב, דא"א ליטלו מחמת האיסור דרבנן של "השתמש באילן", אבל כבר ביארנו המשנה לעיל כרבי דאם א"י ליטלו רק מחמת איסור דרבנן הוי עירוב, דקיי"ל כרבי שלא גזרו שבות ביה"ש שהוא שעת קניית עירובו? ותי' הגמ' ב' תירוצים: (א) רישא רבי (שלא גזר שבות ביה"ש) וסיפא רבנן (שגזרו). (ב) או דילמא י"ל גם משנתנו כרבי אזלינן, שלא גזרו שבות ביה"ש, הכא שאני דאיירי בקנה אף שהוא קשה קצת (כאילן), מ"מ עדיין רך הוא ונשבר בקל, וקרוב לודאי שבנטילת העירוב ממנו יקטום הקנה, ויעבור על מלאכה דאו' משום "קוצר", לכן בכה"ג אפי' רבי גזר^כ, אבל ברישא דמתני' איירי באילן שהוא קשה לגמרי ואינו קרוב לודאי שיקטום, ובין השמשות לשמא יעלה ויתלוש לא חיישינן. [ועוד תי' הובא בהרע"ב וז"ל "אי נמי קנה וקונדס מיחלף ליה מחובר בתלוש, דקנים הרבה תלושים נעוצים ונראין כמחוברים, משום הכי איכא למיגזר שמא יקטום במחובר ויחשוב שהוא תלוש, אבל באילן ליכא למיגזר שמא יעלה ויתלוש ויטעה לחשוב דתלוש הוא".]

^כ **וקשה הרי מרישא דמתני' כבר אשמועינן שיטת רבי** דלא גזרו שבות ביה"ש וממילא הוי עירוב, א"כ מהו תוספת חידוש מן הסיפא? ואפשר לתרץ מה שראיתי בשם ההון אשר דקמ"ל מתני' אע"ג שהוא עמוק כל כך והזמן להשיג אותה יהיה יותר מזמן של בין השמשות ואז לא יהא מותר ליקח אותה מהבור שהוא רה"י להכרמלית, אעפ"כ עירובו עירוב, דדוקא דבר שמעכב העירוב מדין אינו עירוב משא"כ דבר שחסר רק בהיכ"ת, עירובו עירוב.

^כ **כמבואר בברייתא לעיל ריש ל"ג:** דבעי' עירוב על גבי מקום ד' על ד' אליבא דר' יהודה. וביאר רש"י אע"ג שהיה רחב ד' מלמעלה לא הוי כרה"י, שאינו רחב ד' למטה (ודלא כר' יוסי ברבי יהודה האומר (לעיל לג:)) נעץ קנה ברשה"ר והניח בראשו טרסקל וזרק ונח על גביו. או י"ל אפי' כר' יוסי בר' יהודה כמו שתי' הגמ' שם, שאני התם דהדרן מחיצתא הכא לא הדרן מחיצתא.

^כ **והביא הגמ' מעשה דר' נחמן** דמשמע דליכא גזירה של "השתמש באילן" אפי' בקנים, ודלא כמו שאמר הגמ' דבקנים, קרוב לודאי ויותר חמור מסתם השתמש באילן ולכן גזרו? ותי' הגמ' מתני' איירי "בעוזרדין", היינו קנים שהוקשו כבר, ובכה"ג גזרו, אבל היכא שהן רכין לגמרי, הוו כירק "ובירק לא הזכירו חכמים שבות". והגמ' הביא ראי' לדבריו שיש חילוק כזה, מתוספתא דכלאים המבואר היכא שקנים קשין - דינו "כאילן", וברכין - דינו "כירק".

משניות עירובין פרק ג' בכל מערבין - משנה א' - ט' דף כו: - מא:

וְנִתְּנוּ עִירוּבו בְּרַה"ל בְּמַגְדֵּל שֶׁל עֵץ הַמְּחִזֵּק יוֹתֵר מִמֵּי סֵאהָלָא וְאָבֵד הַמִּפְתָּח, וְהִיא אֲבוּד בְּשַׁעַת בֵּיה"שׁ^א, וְאִי הוֹצִיאָו עַיִי פְּתִיחַת הַמְּנַעוּל, וְגַם אִי לְשׁוּבֵר אֶת הַמַּגְדוּל שֶׁהוּא אֲסוּר מִדָּאוּ' מִשּׁוּם סְתִירַת אֵהָל (עיי' בהערה לעיל), אִפִּי"ה ת"ק סָבַר הָרִי זֶה עֲרוּב. כְּמוֹ שְׁבִיאָר הַגֵּמ', דַּאֲיִרִי בְּמַנְעוּל שֶׁהִיא קְשׁוּר עִם חֲבָלִים, וְאִפְשָׁר לְחֹתְכוּ בְּסַכִּין, וְת"ק סָבַר כִּיּוֹן שְׂאִינּוּ עוֹבֵר אֲלָא עַל חֵד אִיסוּר דְּרַבְּנָן שֶׁל שְׁבִירַת הַמְּנַעוּל^ב הוּי עִירוּב, דְּקִי"ל כְּרַבִּי שְׁלָא גָזַר עֲלֵיו שְׁבוּת בֵּיה"ש. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמֵר, אִם אֵינּוּ יוֹדְעִי שֶׁהַמִּפְתָּח בְּמַקוֹמוֹ, אֵינּוּ עֲרוּב. וְבִיאָר הַגֵּמ' דְּר"א ס"ל כַּר' נַחְמִיָּה (שְׁבַת כַּד). שְׂאִין כְּלִים נִטְלִים אֲלָא לְצוּרְךָ, וְכִיּוֹן שְׂצָרִיךְ כַּאֵן סַכִּין כְּדִי לְחֹתְכוּ^ג, וְעִיקָר תְּשִׁימִשׁ שֶׁל הַסַּכִּין לֹא לְחֹתוֹךְ חֲבָלִים הוּא, אֲלָא לְחֹתוֹךְ לֶחֶם וּבֶשֶׂר וְאוֹכְלִין, אִי"כ הוּי מוֹקְצָה לְהַשְׁתַּמְשׁוּ לְחֹתוֹךְ הַחֲבֵל, לִכֵּן יֵשׁ כַּאֵן ב' אִיסוּרֵי דְּרַבְּנָן, חֲתִיכַת הַחֲבֵל דְּנִרְאָה כְּסוּתָר (כְּמוֹ שְׁבִיאָרְנוּ לְעִיל בְּהַעֲרָה), וְעוֹד אִיסוּר דְּרַבְּנָן שֶׁל מוֹקְצָה, וְהִיא דַּאֲיָא תְּרִי אִיסוּרֵי דְּרַבְּנָן, אִפִּי' רַבִּי הַסּוּבֵר דְּלֹא גָזַר שְׁבוּת בֵּיה"ש, בְּכַה"ג דַּאֲיָא תְּרִי אִיסוּרֵי דְּרַבְּנָן מוֹדָה שֶׁהוּא אֲסוּרִי^ד.

^א ואיירי כאן במגדל גדול של מ' סאה כמבואר בהמשך, ורצה לקנות שביתה אצל המגדל שהיה ברה"י, לכן דל החסרון שא"א להוציאו, הוא ועירובו במקום אחד (דאי ברה"ר איירי, אפי' אם יש המפתח א"א להוציאו מחמת איסור הוצאה דאו' ואז אין עירובו עירוב לכרע) ונ"ל שזהו כוונת רש"י כאן בד"ה ואבד המפתח.

^ב ביארנו לפי המסקנא שהוא אביי ורבה (לה), שפי' דאיירי במגדל של עץ. וגם צ"ל דאיירי במגדול שהוא גדול ממ' סאה. דאם המגדול פחות ממ' סאה דינו כסתם כלים, ולכרע מותר לשוברו, דקי"ל אין בנין וסתירה בכלים ולמה ר"א אומר אינו עירוב, הרי אפשר לשוברו שאין כאן אלא איסור דרבנן, דכל המקלקלין פטורין. אלא איירי במגדל של עץ יותר ממ' סאה שלכרע אסור לשוברו מדאו', ואפי"ה ת"ק ס"ל דהוי עירוב שאפשר לשובר המנועול כהמשך מתני'. [ויש עוד תי' הובא בגמ' סוף לד: דאיירי במגדל של לבנים, שהלבנים לא היה מחובר בטיט ("אוריא דליבני") ואיירי ב"יט, ות"ק ס"ל כר"מ בביצה שמוותר לסתור מגדול כזה ב"יט].

^ג דאם אבד המפתח רק אחר ביה"ש, בכה"ג עירובו עירוב, כמבואר במשנה להלן, אם נאבד העירוב משחישה עירובו עירוב, דמשחישה כבר קנה עירוב ביה"ש, ושבת הואיל והותרה הותרה.

^ד כמבואר ברש"י כאן ד"ה סכינא למיפסקיה, חותמות שבכלים מתיר ומפקיע וחותר. אבל חותמות "של קרקע", היינו של דברים המחוברים לקרקע, או בכלים גדולים יותר ממ' סאה (כסוגיין) שדינו כקרקע, הרי מבואר בגמ' ביצה לא: שאסור לחתוך מדרבנן דמיחזי כסותר. לכן בסוגיין שהוא גדול יותר ממ' סאה ודינו כקרקע יש איסור דרבנן לחתכו.

^ה הראשונים היה מדייק מלשון המשנה כאן "שאינו יודע", הכוונה שאפי' אם הוא מסופק שמא היה נאבד ביה"ש, אפי"ה אינו עירוב, דר"א ס"ל כר"מ במשנה דלהלן הסובר ספק עירוב "הרי זה חמר גמל" ואינו עירוב.

^ו ולפ"ז היכא שאין צריך הסכין לחותכו, ושייך לשוברו בידיים, בכה"ג אפי' ר"א מודה דעירובי עירוב, דאז אין כאן אלא חד איסור דרבנן, וקי"ל כרבי דלא גזרו שבות ביה"ש (כמבואר ברש"י ד"ה ובעי סכינא למיפסקיה).

^ז ועי' ברע"א (אות כ"ט) שהקשה, תמוה לי דהא באילן למטה מי' (משנה ג' לב:): ג"כ הוי ב' שבותים דמוציא מכרמלית לרה"ר וגם משתמש באילן, ואפי"ה מבואר שם למטה מי' עירובי עירוב? ותי' האחרונים, דוקא היכא שעובר הב' שבותים בבת אחד מודה רבי שהוא אסור אפי' ביה"ש, כמו הכא בשעת שהוא מטלטל הסכין שהוא מוקצה, גם עובר באיסור דרבנן של חתיכת החבל, משא"כ לעיל באילן, כשנוטל העירוב מהאילן דאז הוא משתמש באילן עדיין אינו עובר על איסור הוצאה, דהא ודאי עיקרה מן הכרמלית בלא הנחה ברה"ר אף שבות ליכא (עי' תפאה"י סוף אות ל"ה). והקשו אחרונים על זה, גם בסכין, לכאור' הרי עובר אליבא דר' נחמיה רק כשהגביו, וכשהוא עוֹדו בידו לכאור' ליכא איסור מוקצה, א"כ הדרא קו', הרי כאן ליכא ב' איסורי דרבנן בבת אחת? ותי' כל זה רק לדידן, אבל אליבא דר' נחמיה הסובר אין כלי ניטל אלא לצורך תשמישו, יש בו איסור גם כששתמש עם הכלי, להכי שפיר יש ב' שבותים בבת אחת.

משניות עירובין פרק ג' בכל מערבין - משנה א' - ט' דף כו: - מא:

הגמ' הביא ברייתא, שאפי' ר"א הסובר היכא שאבד המפתח אין עירובו עירוב, אבל היכא שנמצא המפתח בשבת בעיר שיכול להביאו אצלו ע"י טלטול גגות חצירות וקרפיפות שסמוכין זה לזה (כר"ש הסובר אחד גגות ואחד חצרות ואחד קרפיפות רשות אחת הן לכלים ששבתו בתוכן), גם ר"א מודה שהוי עירוב. ואע"פ שלא היה המפתח בידו בין השמשות, כיון שמצוי הוא שימצאנו, חשבינן ליה כאילו היה בידו למפרע בשעת בין השמשות, ושפיר קנה העירוב, ומתירין לו מכאן ואילך לסמוך על עירובו. אבל אם נמצא ב"שדה" שהוא רה"ר, ואינו יכול להביאו אצלו בלי שיעבור על איסור תורה אינו עירוב. וכל זה בשבת אבל ביו"ט דליכא איסור הוצאה, גם אם נמצא בשדה הוי עירוב, שיכול להוציאו ולפתוח המנעול אע"פ שלא היה בידו בין השמשות.¹⁷

משנה ד: (דף לה.) נתגלגל העירוב חוץ לתחום¹⁸, דהיינו חוץ מד' אמותיו¹⁹, או ונפל עליו גל, של אבנים שהיה צריך לעבור על איסור דאו' כדי להשיגו²⁰ [אינו עירוב]. והגמ' עושה צריכותא למה בעי' הני ב' ציורים ה"למ²¹. או נשרף, לאחר שהניחו קודם ביה"ש שאינו בעולם עדיין [אינו עירוב, והקשה הגמ' פשיטא²² או

¹⁷ ומדין זה יש נפק"מ גם לדין (שק"ל כת"ק דמשנה), אם העירוב היה סגור במקום שאין יכול ליטלו רק אם יעבור על מלאכה של תורה, שאז גם לת"ק אינו עירוב, אך אם נמצא המפתח בשבת במקום שיכול להביאו אצלו בלא שיעבור על איסור תורה הוי עירוב מכאן ולהבא.

¹⁸ ויש להקשות (כמו שהקשו תוס' כאן בד"ה נתגלגל, ושאר הראשונים), הרי מבואר במשניות לעיל, דק"ל כרבי דלא גזרו עליו שבות ביה"ש, ואם כל מה שמונע הוא מלהשיג את עירובו הוא האיסור דרבנן, כיון דבשעת ביה"ש שהוא שעת קניית העירוב לא גזרו שבות עירובו עירוב. א"כ אי ס"ל דאיסור תחומין הוא רק איסור מדרבנן (שהוא הפשטות, דלא כשיטת ר"מ הסובר להלן לה: שאיסור תחומין דאו' הוא), א"כ למה אין עירובו עירוב, הרי אפשר לעבור על איסור דרבנן ביה"ש ולצאת חוץ לתחומו ולהשיג את עירובו? ות"י הריטב"א הכלל ה"ל היינו דוקא היכא שאיסור שבות של דבר אחר מונע קניית העירוב, כגון המניח עירובו בכרמלית והוא ברה"ר, אז אמר'י שכל שהוא משום שבות לא גזרו ביה בבין השמשות והוי עירוב, אבל כשאיסור תחומין גופיה, שזה העירוב בא להתייר הוא המונע הקניה, כגון במניח חוץ לתחום, בזה לא אמר'י שיקנה, כיון שלא יכול ליטלו בין השמשות בהיתר גמור מאיסור תחומין זה (עי' בית מאיר שס"ה ס"ו, ובגא"י).

¹⁹ כמבואר בגמ' "נתגלגל חוץ לתחום, אמר רבא לא שנו אלא שנתגלגל חוץ לד' אמות, אבל לתוך ד' אמות הנותן עירובו יש לו ד' אמות". דהיינו כל מקום שקונה שביתה יש לו ד' אמות שאינו עולה להחשבון של אלפיים אמה. א"כ ה"ג, היכא שהניח עירובו אלפיים אמה מביטו, יש עוד ד' אמות של מקום שביתה, וצריך להיות שנתגלגל עירובו עוד ד' אמות חוץ מתחומו. ודע שיש נדון בזה להלן סוף מ"ה. איך מודדין ד' אמות של מקום שביתתו. והרע"ב כאן נקט כשיטת הרמב"ם (פ"ו מהל' עירובין ה"א) דיש לו ב' אמות לכל רוח של עירובו, דהיינו שבס"ה כ' יש לו ד"א. וז"ל הרע"ב, "והוא שנתגלגל שתי אמות חוץ לאלפים אמה"

²⁰ כמבואר בגמ', אליבא דמסקנא (סוף לה.), דאלת"ה ויש רק איסור דרבנן, ק"ל כרבי דלא גזרו עליו שבות ביה"ש, וצ"ל דנפל עליו גל, ולא שייך ליטלו אלא ע"י שיחפור ב"מרא וחצינא" שהוא כלים המיוחדים לחפירה, שהוי בכלל מלאכת "חופר" שהוא תולדה ד"חורש" ואיסור מדאו' לעשותה בשבת. אבל אם היה יכול בלא זה, כגון בידים, ואין בפניו אלא איסור דרבנן של מוקצה, של טלטול אבנים עירובו עירוב.

²¹ וצריכי. דאי תנא "נתגלגל" — משום דליתא גביה. אבל נפל עליו גל, דאיתיה גביה — אימא ליהוי עירוב. ואי תנא "נפל עליו גל" — משום דמיכסי. אבל נתגלגל, זימנין דאתי זיקא ומייתי ליה — אימא ליהוי עירוב צריכא.

²² שאם אינו בעולם בשעת קניית העירוב, פשוט הוא דאין עירובו עירוב? ות"י הגמ' להודיעך כחו דרבי יוסי הסובר בסיפא, אם יש ספק - שנשרף קודם ביה"ש ויש ספק שמא אחר ביה"ש נשרף, אע"ג שאינו בעולם עכשיו, וא"א לומר אוקמה אחזקה של ביה"ש שהיה בעולם שזה גופא על מה שאנו מסתפקים, אפ"ה אזלינן לקולא ועירובו עירוב.

משניות עירובין פרק ג' בכל מערבין - משנה א' - ט' דף כו: - מא:

תְּרוּמָה וְנִטְמָאת, כִּיּוֹן דְּלֹא חֲזִי לֵאכִילָה לְשׁוּם אָדָם וְעוֹמֵד לְשִׁרְיָפָה [אֵינּוּ עִירוּב. וְהַקְּשָׁה הַגַּמְ' פְּשִׁיטָא^מ] מִבְּעוּד יוֹם, אִי כָל הַנִּי מְאֹרָאוֹת הַנִּי, נַעֲשֶׂה קוּדָם בִּיה"ש אֵינּוּ עִירוּב, דְּבַעִי' סְעוּדָה הִרְאוּהָ מִבְּעוּד יוֹם, וּבְכָל הַנִּי בְּשַׁעַת בִּיה"ש לֹא הִיא שִׁיךְ לְהַשִּׁיגוֹ וְלֹאֹכְלָה, לִכֵּן לֹא הוּא עִירוּב. אֲבָל אִם כָּל הַנִּי לֹא נַעֲשֶׂה מְשִׁחָשְׁכָה, הֲרִי זֶה עִירוּב. דִּישׁ לָנוּ כָּלֵל כָּל הִיכָא שְׂכַבְרָה קִנְהָ עִירוּבוֹ, אִמְרִי' הוּאִיל וְהוֹתֵרָה, הוֹתֵרָה לְכָל הַשַּׁבָּת.

אִם סָפֵק, לָנוּ אִם נַעֲשֶׂה אֶחָד מִן הַמְּאֹרָאוֹת הַנִּי לְקוּדָם בִּיה"ש וְסָפֵק שֶׁנַּעֲשֶׂה אַחֵר בִּיה"ש, דִּהֵינּוּ שִׁישׁ ב' עֵדִים מְעִידִים^מ שֶׁנַּעֲשֶׂה קוּדָם בִּיה"ש וְאֵינּוּ עִירוּב, וְיֵשׁ ב' עֵדִים מִיְעֵדִים שֶׁנַּעֲשֶׂה אַחֵר בִּיה"ש וְהוּא עִירוּב, בְּכַה"ג רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוֹדָה אֹמְרִים, הֲרִי זֶה חֲמֵר גָּמֵל. מִסָּפֵק אֵין עִירוּבוֹ עִירוּב, לִכֵּן א"א לְהֵלֵךְ עוֹד אֲלֵפִים אִמָּה מִמִּקּוֹם עִירוּבוֹ, אֲבָל גַּם צָרִיךְ לִילֵךְ לְחוֹמְרָא לְחֹשׁוֹשׁ שְׁמָא אַחֵר בִּיה"ש נַעֲשֶׂה וְקִנְהָ עִירוּבוֹ, לִכֵּן הוּא מִפְּסִיד אֲלֵפִים אִמָּה לְצַד אַחֵר שֶׁל עִירוּב (דִּהֵינּוּ אוֹתָהּ אֲלֵפִים אִמָּה שֶׁהִיא לוֹ לֹלָא הַנַּחַת עִירוּבוֹ) וְלֹא יִכּוֹל לִילֵךְ אֲלֵא אֲלֵפִים אִמָּה שְׁבִין בֵּיתוֹ לְעִירוּבוֹ דַּמְמ"נ בַּהֲנֵךְ מִשְׁתַּרְיָמָה. רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרִים, סָפֵק עִירוּב, כְּשֶׁר. דִּהֵינּוּ אֲפִי' הִיכָא שִׁישׁ תְּרִי וְתִרִי, דַּס"ל לַר"י וְר"ש ש"אֹקִי תְּרִי לְבַהֲדִי תְּרִי וּמִבְּטָלִים זֶה אֵת זֶה, וְאֵינּוּ עוֹשֶׂה רִיעוּתָא בְּחֻזְקָת מַעֲיָקָרָא, לִכֵּן מִקּוֹמֵינָן הָעִירוּב עַל חֻזְקָתָהּ וְהוּא עִירוּב. מ"ו אָמַר רַבִּי יוֹסִי, הוּא הִבִּיא רֵאִי' לְדַבְּרֵי שֶׁסָּפֵק עִירוּב כְּשֶׁר, אֲבָטוּלְמוֹס הָעִיד מְשׁוּם חֲמֵשָׁה זְקָנִים עַל סָפֵק עִירוּב שְׂכַשֵּׁר :

משנה ה': (דף לו:): מתנה אדם על עירובו ואומר, אם באו גויים מן המזרח, עירובי למערב. אם באו גויים מן המערב, עירובי למזרח. אם באו גויים מכאן ומכאן, למקום שארצה אלך. האדם שאינו יודע קודם השבת, לאיזה רוח הוא צריך, היה אפשר לעשות העירוב תחומין שלו על התנאי, כיצד יעשה, יניח מזון בתוך אלפיים אמה לשני רוחות, בין למזרח ובין למערב, ומתנה ואומר, אם באו גויים מן המזרח כו'. ואע"ג דלא אתו עד

^מ כיון דלא חזי לשום אדם בודאי אינו עירוב ומאי קמ"ל? ות"י הגמ' להודיעך כחו דר"מ הסובר בסיפא דמתני' ספק עירוב טמא, שיש ספק אם נטמאת קודם ביה"ש ואינו עירוב, וספק נטמאת אחר ביה"ש והוא עירוב, וגם איכא להעמידה בביה"ש על חזקתה (שקודם לכן טהורה היתה), אפי"ה לא אמרינן חזקה לקולה.

^מ כמבואר בגמ' דאירי בתרי ותרי עדים מעידים זה כנגד זה, שהרי מבואר ממה שמצינו במשנה במס' טהרות (פ"ה מ"ז) בנגע אחד בלילה ואינו יודע אם חי אם מת, ולמחר השכים ומצאו מת, ר"מ מטהר. דאמר אוקמיה אחזקיה ואתמול חי היה. אלמא בספיקא דאו' ואיכא חזקה לקולא אזיל ר"מ בתר חזקה. א"כ בשמנתנו נמי ניזיל בתר חזקה, ומעיקרא כי אנחה התם טהורה הואי? ומחמת קו' זו צריך הגמ' לאוקים (סוף לה:): דמתני' איירי בתרי ותרי, וס"ל לר"מ היכא דאיכא תרי ותרי, הני תרי שאומר מבעוד יום נעשה, עושה ריעותא בהחזקת כשרות שהיה להעירוב, וכיון שיש תרי ותרי הרי זה ספק השקול, וס"ל לר"מ (ור"י) דאיסור תחומין דאו' הוא, ובספק דאו' אזלינן לחומרא. לכן מחמירים כחומרת שניהם והוי "חמר גמל".

^מ וז"ל רש"י נמצא זה מושכו כאן לילך זה מושכו לכאן כאדם המנהיג חמור וגמל שהחמור הולך לפניו וזה מנהיגו והגמל הוא מושך וצריך לפנות לפניו ולאחריו.

^מ וביאר הגמ' ל"ו. מבריתא, דאפי' ר"י הסובר ספק עירוב כשר, היינו דוקא אם אירע לנו הספק אחר שהניחו, ויש לנו חזקה מעיקרא שהוא כשר, אבל אם ליכא חזקה, כגון כשהניחו כבר היה ספק אם זה עירוב כשר, כגון שהניח ספק תרומה טמאה, אז אפי' לר' יוסי אינו עירוב כלל. ואף ש"ל לר' יוסי איסור תחומין דרבנן, ובדרך כלל אמר' ספק דרבנן לקולא? הכא שאני, דגם יש לאדם חזקת תחום ביתו שלא עירב, וכיון שהוא ספק מתחלתו הרי אין כאן חזקת כשרות של העירוב, ונשאר בחזקת תחום ביתו, א"כ בכה"ג הנ"ל אינו עירוב.

משניות עירובין פרק ג' בכל מערבין - משנה א' - ט' דף כו: - מא:

למחר, אמרי' יש ברירה^מ דבין השמשות קנה ליה עירובא דאיך גיסא. וגם הוא מוסיף על התנאי ואומר, אם לא באו לא מכאן ולא מכאן, שלא באו שום גויים אז הריני רוצה להיות כבני עירי שיש אלפים אמה מעירו לכל רוח, ואינו צריך להשתכר לכאן ולהפסיד מכאן. וגם יש להתנות באופן אחר, שאינו בורח מן הגויים, אלא שרצה להתקדם אצל החכם הבא לדרוש בשבת, ואומר אם בא חכם מן המזרח, ערובי למזרח. אם באו חכם מן המערב, ערובי למערב. אם בא חכם לכאן ולכאן, למקום שארצה אלך. אם לא בא חכם לא לכאן ולא לכאן, הריני כבני עירי הכל כנ"ל ברישא.

רבי יהודה אומר, אם היה אחד מהן רבו, הולך אצל רבו, ואם היו שניהם רבותיו^מ, למקום שירצה ילך ר"ל, ר' יהודה מודה לת"ק ביסוד דאמרי' יש ברירה, ואפשר לברור בשבת לרוח אחת (כמבואר כאן בסוף דבריו "ואם היו שניהם רבותיו" אז אפשר לברורי "למקום שירצה ילך"), ואמרי' שבשעת ביה"ש זה הוא הרוח שקנה לו שביטה, אבל היכא שבא חכם לכאן ולכאן, ואחד מהן היה רבו, אמרי' בכה"ג, קים לן בגויה דבשעת קניית עירוב בין השמשות, דעתיה דלקני ליה ההוא עירוב לצד רביה. והת"ק דמשמע בכל אופן אמרי' ברירה אפי' כשאחד מן החכמים שבא לרוח אחת היה רבו, הם סברי דאין הכרח לומר שבדוא לרוח של רבו הוא רצה, דזימנין דניחא ליה בחבריה טפי מרביה".

משנה ו: להקדמה עי' למטה^מ רבי אליעזר אומר, יום טוב הסמוך לשבת, בין מלפניה ובין מלאחריה, מערב אדם שני ערובין כיון שהם ב' קדושות נפרדות, ואומר, ערובי הראשון למזרח, והשני למערב. הראשון למערב, והשני למזרח. ערובי הראשון, והשני כבני עירי. ערובי השני, והראשון כבני עירי. וחכמים אומרים, מערב לרוח אחת, או אינו מערב כל עקר. ביאר הגמ' כוונת דבריהם, "הכי קאמרי ליה רבנן לר"א, אי אתה מודה שאין

^מ ואיתא בגמ' סוף לו: דרב לא פסק כמתני' דסברי יש ברירה, מדהביא איו (שם חכם) ברייתא בשם ר' יהודה הסובר דלא אמרי' ברירה [והא דמבואר שם בברייתא דלרוח אחת אפשר לברורי מוקים הגמ' דאיירי שכבר בא החכם מער"ש והוא לא ידע, ואין זה ברירה אלא גילוי מילתא בעלמא]. והביא הגמ' עוד ראי' ממתני' הלוקח יין מבין הכותים דמשמע שר' יהודה לית ליה משום ברירה. אבל עולא חולק על רב, והוא סבר דבאמת ר' יהודה אית ליה משום ברירה כמבואר מפשטות דברי המתני' לפנינו (וברייתא דאיו א"א לסתור משנתנו), והמשנה של הלוקח יין מבין הכותים, יש לקרותו באופן אחר, ואז אין הכרח שר"י לית ליה משום ברירה (עי' גמ' ריש ז.). ולבסוף מסיק הגמ' שם ל"ז: דאפי' התנאים במשנה הנ"ל של הלוקח יין (ר"ש ורבי יוסי) האוסר, וקס"ד משום דלית להו ברירה, מסיק הגמ' לעולם אית להו משום ברירה, והטעם שאוסר במתני' דלוקח יין, דחיישינן שמא יבקע הנוד ונמצא זה שותה טבלים למפרע ע"ש. ופסק הרמב"ם הל' עירובין פ"ח ה"ג, כמתני' דיש ברירה. וכתב הרב המגיד שם, וק"ל כמתני' דיש ברירה בשל דבריהם. ר"ל כיון דתחומין אינו אלא מדרבנן שייך ברירה (אע"ג דיש סמך מן המקרא).

^{מח} וכתב התפא"י אות נ"א, דקמ"ל אפי' אחד מהן היה רבו מובהק, בכה"ג מודה ר' יהודה לת"ק דיש ברירה.

^{מט} בנוגע שבת אחד, הדבר פשוט שא"א לערב לשתי רוחות, כגון רוח אחת לחצי שבת, ורוח אחרת לחצי שבת, כיון שהעירוב מגלה על מקום שביתתו, לא שייך לשבות בב' מקומות. ופליגי במשנתנו ביו"ט הסמוך לשבת, חד תנא (חכמים) סבר משום ששניהם נחשבים כקדושה אחת וכיום ארוך משום שניהם קדושים באיסור מלאכה ואין יום חול שמפריד ביניהם, לכן איסור המלאכה שחל ביום ראשון מהם נמשך מתחלת יום הראשון עד סוף יום השני בלא הפסק, ה"ה "היתר" העירוב שעושה לה"איסור" של יציאת חוץ לתחום, נמשך מתחלת יום ראשון עד סוף יום שני ואינו נפסק באמצע. ויוצא מזה קולא וחומרא, קולא דאם עירב ליום ראשון מועיל עירובו גם ליום שני, וחומרא דאם רצה לערב לשני רוחות א"א. ותנא שניה (ר"א) סבר כיון שאין הקדושות שוות אינם נחשבים כקדושה אחת, ואפשר לערב לשני רוחות, ואין עירוב שעושה ליום אחד מועיל לשני (לחומרא כגון אם עשה עירוב ביום ראשון ואחר ביה"ש נפסד העירוב, אינו מועיל ליום שני, ולקולא שאשפר לערב לשני רוחות).

משניות עירובין פרק ג' בכל מערבין - משנה א' - ט' דף כו: - מא:

מערבין ליום אחד (לשבת אחד) חציו לדרום וחציו לצפון, כך אין מערבין לשני ימים, יום אחד למזרח ויום אחד למערב, אלא או מערב לשני ימים, או אינו מערב כל עקר. ותי' "ור"א התם קדושה אחת, הכא ב' קדושות". ואיתא בגמ' שם (סוף לח.) דלא סבר רבנן שודאי קדושה אחת היא, כגון אם עירב ליום ראשון ונפסד עירוב קודם יום שני, בכה"ג מודה שאינו מועיל ליום שני, אלא דסברי רבנן שספק הוא אם קדושה אחת היא או ב' קדושות, לכן אזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא. ר"ל לחומרא שא"א לערב לשני רוחות שמא קדושה אחת היא, וגם לחומרא שאין עירובו ליום ראשון מועיל לשני, דשמא ב' קדושות הן.

עכשיו מבאר משנתנו, דאפי' לשיטת חכמים דסברי קדושת אחת היא, אין זה ודאי קדושה אחת, אלא מספק (כנ"ל), לכן אזלינן לחומרא, ואם רצה לילך לרוח של עירוב גם ביום שני, צריך לידע בודאי ביום שני בשעת ביה"ש שעדיין קיים עירובו, דאל"ה שמא ב' קדושות הן, ואם ליכא עירובו שם, לא שייך לקנות שבייתה ולא יהא לו עירובו תחומין. כיצד יעשה. אם צריך עירובו גם ביום שני (דהיינו ביום הסמוך לשבת, ויום ראשון יו"ט ויום שני שבת היה), ורצה להיות בטוח שעדיין קיים עירובו ביום שני, מוליכו בראשון, בערב יום טוב ומחשיך עליו ונוטלו את עירובו ונבא לו. לביתו, ליהות שמור שם (דאירי בי"ט שלפי השבת שמותר הוצאה ואפשר להביאו לביתו), ו- בשני ביום השני, שהוא קודם ביה"ש של יום שני שיהיה שבת מחשיך עליו במקום שרצה לקנות שבייתה, ואוכלו. אחר בין השמשות (שם שא"א להוציא דשבת הוא). ונמצא שע"י עצה זו שנטל והחזיר את העירוב לביתו בי"ט ביום ראשון משתכר בהליכתו ר"ל משתכר שיכול לילך גם ביום השבת, עוד אלפים ממקום עירובו ומשתכר בעירובו. דהיינו שמשתכר שגם יש לו פת העירוב לאכילה, שאילו היה מניח שם הפת מיום הראשון אולי היה נאבד או נאכל. ומסיים בשיטת חכמים, אבל אם היה נאכל בראשון, ולא היה קיים להיות שם ביום שני, אז ערובו לראשון ואינו ערוב לשני. משום דמספקא להו לרבנן כנ"ל, שמא ב' קדושות הם. אמר להם רבי אליעזר, מודים אתם לי שהן שתי קדושות: ומש"ה נאכל בראשון אינו ערוב לשני, דאי הוי קדושת אחת מאי נפק"מ אם נאכל? וכבר ביארנו, שמבואר בגמ' סוף ל"ח. דרבנן הוו מסופק אי קדושת אחת או ב' קדושות הם ולעולם אזלינן לחומרא, לכן אם נאכל עירובו אין עירובו לשני, דשמא ב' קדושות הם.

משנה ז: (דף לו.) רבי יהודה אומר, להקדמה עי' למטה⁸¹ ראש השנה, שהיה ירא שמא תתעבר, מערב אדם שני ערובין ואומר, ערובי בראשון למזרח ובשני למערב, בראשון למערב ובשני למזרח. ערובי בראשון, ובשני

⁸¹ ומבואר בת"ה אמרו לו בדף ל"ח. אע"ג דמודה רבנן לר"א בנאכל עירובו דאין עירובו לשני, לא לגמרי מודו לו לר"א, דלשיטת ר"א בכה"ג ביום שני הוי כבני עירו ממש ויש לו אלפים אמה לכל רוח, משא"כ לרבנן כיון דמספקא להו, שמא קדושה אחת היא וקנה עירובו גם לשני, צריך להחמיר ולהוי כחמר גמל, שיש החומרא שלא עירוב ושכן עירב, ומותר להוליך רק מביתו למקום עירובו.

⁸² הקדמה: בימי ב"ד היו מקדשים החודש על פי ראיית העדים. וכשבאו העדים ואומרים ראינו הלבנה היו מקדשין החודש. ובכל יו"ט שהיה באמצע החודש, כל העיירות הסמוכות לב"ד הגדול כבר ידעו איזה יום קבעו ר"ח כדי לקדש היו"ט בזמנו (כגון סוכות ופסח), אבל בחו"ל שלא ידעו בברירות היו נוהגין ב' ימים של יו"ט מספק. אמנם בר"ה שהוא בתחילת החודש, אפי' עיירות הסמוכים לב"ד לא ידעו אם באו עדים ביום ל' והיום ר"ה, או שמא לא באו, ואלול היה חודש מעובר, ורק ביום ל"א היה ר"ה. לפיכך מספק היו נוהגין ר"ה ביום ל' וגם ביום ל"א.

משניות עירובין פרק ג' בכל מערבין - משנה א' - ט' דף כו: - מא:

כבני עירי. ערובי בשני, ובראשון כבני עירי. שר' יהודה סבר אף ר"ה הם שתי קדושות, לכן יכול לערב בכל יום לצד אחר של העיר, או לערב יום אחד, ויום השני להיות כבני עירו. **וְלֹא הוּדוּ לוֹ חֻכְמִים** ומבאר הגמ', שהאי חכמים אינו חכמים של מתני' דלעיל, (הסובר יו"ט הסמוך לשבת, חיישנין לחומרא, שמא הוא ב' קדושות ושמא קדושה אחת היא) אלא חכמים היינו ר' יוסי, הסובר, דהיכא שלא באו עדים עד המנחה, ואמרו חז"ל שנוהגין יום ל' בקדושת ר"ה, אינו מטעם ספק, אלא שחכמים החמירו דכיון שהתחילו היום בקדושה על דעת שיהא יו"ט מן התורה לכשיבואו עדים קודם המנחה, הניחוהו בקדושתו כאילו הוא יו"ט ועשאוהו כיומא אריכתא עם יום השני. ואע"ג שיום השני הוא עיקר ר"ה וממנו מתחיל חודש תשרי וממנו מונין לכל המועדות, אבל גם יום ל' נחשב כר"ה. וטעמו של ר' יהודה מבואר בבביתא (ריש ל"ט:): שאף הוא מודה לרבי יוסי שאם לא באו העדים עד מנחה ביום ל' אין מקבלין אותם ונוהגין סוף אותו היום בקדושה, אלא הוא סבר הא שתקנו לנהוג יום ל' בקדושה, לא מפני שחלקו לו כבוד לעשותו קדושה אחת עם יום השני, אלא כדי שלשנה הבאה לא יזלזלו ביום הראשון ולא ינהגו קודש אפילו בתחלת היום קודם שיבואו עדים, באמרם אולי לא יבואו העדים עד לאחר המנחה, ויהיה יום הזה חול למפרע כשנה שעברה, לכן תקנו חז"ל שלעולם צריך לנהוג בקדושה, שמא יבואו עדים קודם המנחה ויהיה באמת ר"ה.

משנה ז': (דף לט.) ועוד²² אמר רבי יהודה, לשיטתו במשנה לעיל שאין ב' ימים של ר"ה קדושה אחת הן מתנה אדם על הכלכלה ביום טוב ראשון ואוכלה בשני. שייך אדם להתנות על כלכלה של טבל ביו"ט ראשון של ר"ה, ואומר בשעת הפרשתו אם היום חול ולמחר קודש הרי אני מפריש תרומה היום, אבל אם היום קודש אני רוצה שהפרשה יהא תרומה [דאסור לעשות כן מדרבנן], ולמחר הוא אומר אם היום חול ואתמול היה קודש, היום אני מפריש תרומה ואז מותר לאכול הפירות שבכלכלה ממ"נ, [דאם היום הוא קודש ואתמול היה חול כבר הופרש, ובודאי מותר היום]

וכן ביצה שנולדה בראשון, תאכל בשני. וגם ביצה שנולדה בר"ה ממ"נ מותר לאוכלה ביום שני, דאי יום ראשון קודש ושני חול מותר ביום שני, ואי יום ראשון חול ושני קודש, א"כ נולדה בחול ומותר, כמו שני ימים טובים של גליות, דאינם קדושה אחת אלא שני קדושות **וְלֹא הוּדוּ לוֹ חֻכְמִים** זהו ר' יוסי כמשנה לעיל דסבר אפי' ב' ימים טובים של ר"ה קדושה אחת הן [אבל בשני ימים טובים של גליות מודה ר' יוסי לחכמים].

²¹ ומעיקר הדין היה אפשר לקבל עדים כל יום ל' ונתגלה שיום ל' היה ר"ה. אבל פעם אחת נקתקלו הלויים, בשיר, ותקנו שלא היו ב"ד מקבילים העדים ביום ל' רק עד מנחה קטנה, שהוא תשע וחצי שעות ביום, [שעתיים וחצי שעות לפני שקיעה], ואם לא באו עדים עד זמן הזה ידעו כולם שיום ל' אינו ר"ה אלא יום ל"א יהא ר"ה. אמנם גזרו חז"ל שאפי' אם לא באו עדים ביום ל' עד שעת המנחה (וע"כ נתעבר החודש, ור"ה יהיה ביום ל"א), אפי' צריך לנהוג סוף יום ל' בקודש, שלא יזלזלו בשנה הבאה ביום ל'. ואפלגי תנאי במתני', בזה שגזרו חז"ל לנהוג יום ל' בקדושה מספק, האם זה נחשב כקדושה אחת עם יום ל"א, והר"ל כחדא יום אריכתא של מ"ח שעות, או לא.

²² הקדמה - אסור מדרבנן להפריש תרומה מטבל ביו"ט. ואגב משנה הקודמת דאירי בהלכות בענין ב' ימים של ר"ה, דנה משנתינו איך מפרישין תרומה בראש השנה.

משניות עירובין פרק ג' בכל מערבין - משנה א' - ט' דף כו: - מא:

משנה ט': (דף לט.) רבי דוסא בן הרכינס אומר, העובר לפני התבה ביום טוב של ראש השנה אומר, החליצנו ה' אלהינו את יום ראש חדש הזה, אם היום, אם למחר. כיון דליום ראשון של ר"ה ספק היה כמו שביארנו בהקדמה למשנה ז', סבר ר' דוסא דאין לומר החליצנו ביום ר"ח הזה, כיון דאין זה בודאי שהיום ר"ח הוא, א"כ צריך לומר באופן תנאי "ותתן לנו.. את יום הזכרון הזה והחליצנו ביום ר"ח הזה אם היום אם למחר". ושיטת ר' דוסא לאו דוקא בר"ה צריך להזכיר בתנאי, אלא כל ר"ח צריך להזכיר באופן תנאי, אם לא באו העדים עדיין, אלא הביא מתני' דין של ר' דוסא בר"ה להגיד לנו עוד חידוש, דסבר ר' דוסא דגם בר"ה צריך להזכיר את ראש חודש ולמחר הוא אומר, אם היום, אם אמש. וגם למחר אם הוא גר במקום שאינו יודע אם קדש ב"ד את ר"ח אתמול, ואתמול היה ר"ח באמת, והיום הוא נוהג קודש מספק, ג"כ צריך להתנות ביום שני כשהוא אומר והחליצנו, אם היום קודש או אמש ולא הודו לו חכמים: ואפליגי חכמים על ב' הלכות של ר' דוסא א) אין צריך להזכיר ר"ח ביום ר"ה [דנכלל במה שאנו מזכירים ביום הזכרון הזה], ב) וגם סברי שלא להזכיר בתנאי, דע"י זה יקל קדושת היום בעיני העם.